

Fotomuntaketa. Akerrak ez dira Okabijonak (eta akerrak be ez diraz).

R.I.P. Garraitz irlako *azken pinuak*

Iñaki Gezuraga Ozkorta

Azken hamarkadan, zuhaitzei orbelak lez, pinu arbolak jausten doazkio gure irla maiteari. Horretaz ohartu gaitzen nahi nuke! Izan ere, gure ondarearen altxorretako bat desagertzera doa adinak, izurriteek eta gaitzek jota. Bertokoztat gogorra bada kresalaren eragina, zer esanik ez, beste lurralde batzuetatik ekarri eta landatutako pinuentzat.

25 itsas pinu, 23 larizio pinu eta 4 Monterreyko nekosta zutunik eta bizirik daude. Badiara zuhaitz gazteak ere: 2 itsas pinu, intsinis pinu bat eta 15 Monterreyko nekosta. Beste 5 pinu eta Monterreyko nekosta 2 zutunik eta ihartuta, 2018ko udabarri atarian Garraitzen ditugunak. Pinuak jausi ahala, berenera dator irlako landaredia: artea, txorbeltza, otea...

Garraitz irla behekretaziko kareharrizkoa da, artadi kantauriarreko arte, txorbeltz, gurbitz, endalatz eta abarren bizileku diren Otoio eta Lumentza mendiak legez.

Mendez mende ustiatu dugu artadia, egurra sutarako eta egur ikatza egiteko, besteak beste. Baita ezkurak, hostoak eta belarra aziendaren bazkarako, ira azpigarritarako, aldiroko suteak belar berria sortzeko... Eta, ahuntzak zuhaitz kimu eta landare gazteak jateko

XX. mende hasieran, Bizkaiko mendien egoera, gorria zela diote garaiko aditu eta arduradunek. Bizkaiko Foru Aldundia aspalditik zebilen egoera zuzendu eta herri jabegoko lurrak birlandatu nahian. Lege eta arau berriak egin zituzten ondorengo egoeroi aurre egin nahian: artzaintza askeari, gehiegizko aprobe-txamenduari, suteen arriskuari eta baso landaketak ganoraz egiteari.

1900 aldean

Argazkia: Manuel Garavilla

Lekeitiok, azalera mehe (1,90 km²) eta herri jabegoko lurretan meheago, ez zeukala baso landaketak egiteko eremurik erantzuten zuen arlo honetako aginduren bat jasotzen zuen bakoitzean.

Udalerritik kanpo, "Usa" eta "Otoio"n zeuden herri jabegoko lurren jabe zen Lekeitio, inguruko Mendexa, Amoroto, Gizaburuaga eta Ispasterrekin batera. Pleitorik ez zen falta hemen!

Garraitzera bueltatuz, bertako pinuen gaineko lehen berriak noizkoak diren aztertuko dugu.

1901eko abuztuaren 25eko udalbatzarrean, beste kontu askoren artean, herritarrei San Nikolas irlako belarra aprobetxatzeko

aukera emotea onartu zen. Horretan zirela, Echevarrieta alkateak proposatu eta udalbatzak onartu zuen aldian aldian, zuhaitz landaketak egitea irlan. Landaketa eta ereite lanak zuzentzeko ardura Chacarteguiaren eskuetan utzi zuten.

1902ko maiatzaren 19ko udalbatzarrean, Mario Adan de Yarzarengana jotzea erabaki zuten irlako zuhaitz landaketa zelan egin aholku eske.

Abenduaren 29ko udalbatzarrean erabakiz, berriro ere Mario Adan de Yarzarengana jo zuten jakiteko irlarako eta herriko beste gune batzuetarako zer nolako zuhaitzak eta haziak hartu.

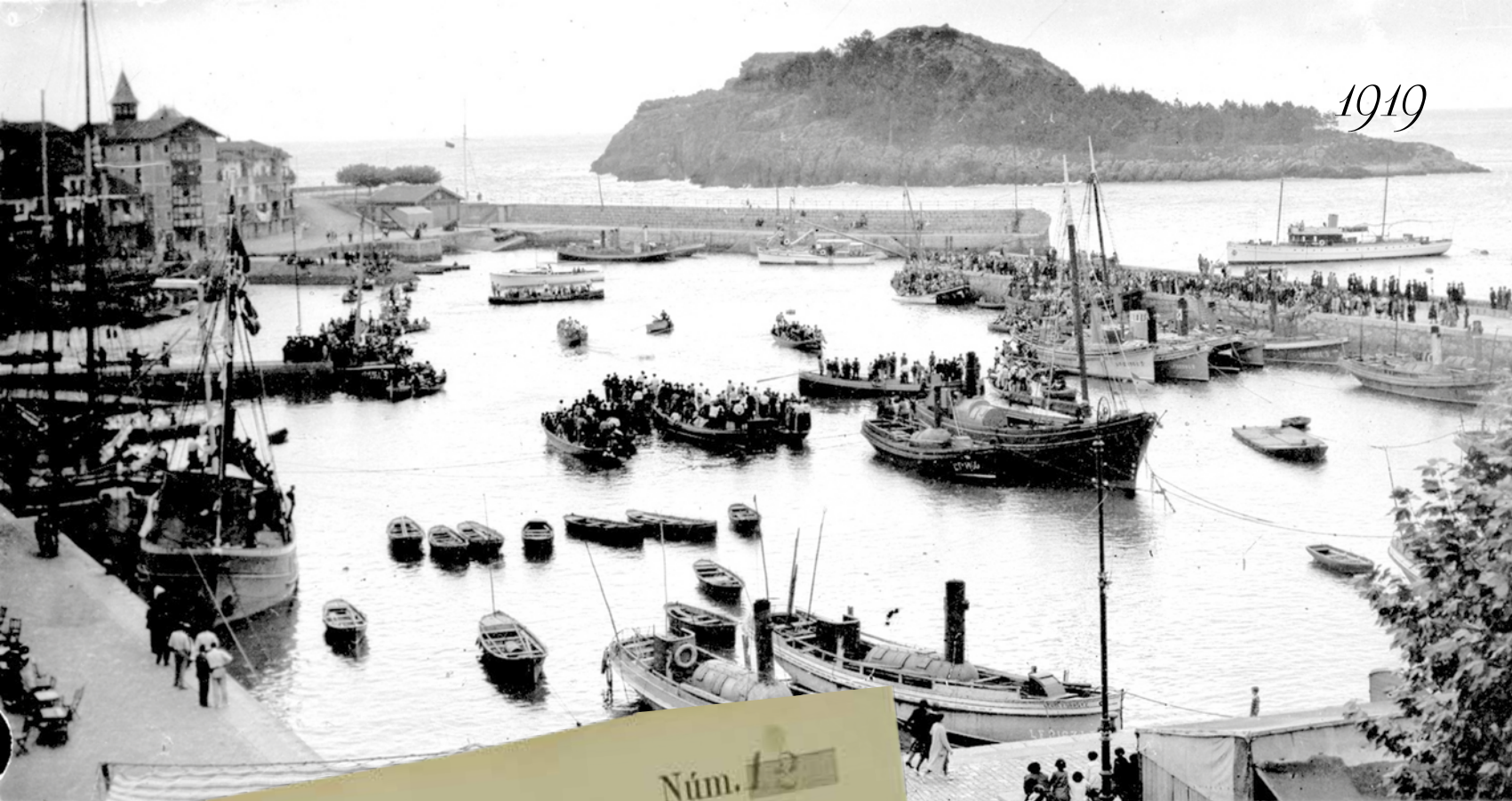
Urte horretan hasi zen, guk dakigunez behintzat, Garraitzeko pinuen eta gizon honen

arteko lotura. Abokatu, politikari eta zubieta-rren jabegoko basoen kudeaketaren ardurduna zen Mario, baita Bizkaiko Nekazaritza Kontsultarako batzordekidea ere. Basogintza modernoaren aitzindaria izan zen erbesteko koniferekin egindako birlandaketak direla eta. Mota desberdinetakoak erabili arren, insignis pinuaren alde egin zuten, Gipuzkoako eta Bizkaiko paisaia erabat aldatuz. Ordutik aurrera, insignis pinuaren bueltan garatu izan da herrialde bi hauetako basogintza eta zurgintza.

Bere anaia Ramonek ere izan zuen eragina Mariok Garraitzerako zein motatako pinuak aukeratu erabakitzeke orduan. Mehatzetako injineru, geologo aitzindari, Euskal Herriko lehen mapa geologikoaren eta hainbat idaz-

Regalo de Plantas de pino
por D. Mario Adán de Yarsa

El Sr. Presidente acto segundo preso en Conoci-
mientos de los Tres Capitulados, que Don Mario Adán
de Yarsa había regalado al Ayuntamiento 2.600 plantas
de pino al objeto de que pudiera emplear en las plan-
taciones que verifica el Municipio y se acordó se hi-
ciera constar en acta y que se le dieran las gracias
al Sr. Adán de Yarsa.

Argazkia: Indalecio Ojanguren, 1919. AGG-GAO 7741

DIPUTACIÓN PROVINCIAL DE VIZCAYA
SERVICIO AGRÍCOLA

Núm. 13

Dirección. *El Sr. Alcalde de Bequeitia* Debe:

Unidades	CLASE DE PLANTAS DE ARBOLES	Precio.	Pesetas	Cts.
1000	de pino silvestre el 700	10,20	10	20
1000	" " Laricio " 700	16,00	16	00
<i>Suma pesetas</i>			<u>26</u>	<u>20</u>

DIPUTACION PROVINCIAL
27 MAR 1903
DIRECCION

Bilbao *27 de Marzo* de 1903

V.º R.º
El Director,
Larrea

Recibi:
El Ayudante,
Angel Salazar

lanen egile izan zen Ramon, beste batzuen artean "Provincia de Guipuzcoa. Geologia Agrícola". Lan horretan, zelako harriak halako zuhaitzak landatzeko aholkua eman zuen: behekretazikoko kareharri artean pinu gorria eta larizio pinua, bertako artadiarekin batera.

Urte biko landaretxoak ziren 1903an landatu zituzten mila pinu gorriak (pinus sylvestris) eta mila larizio pinuak (pinus nigra subsp. Laricio), 19,90 pezetatan Diputazioan erosiak.

Beste mila pinu gorri eta mila larizio pinu landatu zituzten 1904an, horiek ere Diputazioan erosiak, 26,60 pezetatan. Pedro Lendana, Aurreco, Sendoya, Erreca, Aguirre, Francisco Plaza, Francisco Arizubieta, Marcue, Acarregi, Ina Acarregi, Fernandez eta Iza ibili ziren urte horretan irlan pinuak landatzen, eta, seina pezeta jaso zuten jornal biren truke. Batelero egin zuenak 7,50 pezeta jaso zuen.

1904 geroztik, ez da aipatzen ez pinu gorriarik, ezta larizio pinurik. Pinua, Corteko itsas pinua, edo, azken hamarkadetan, itsas pinua beste barik.

1970 aldean

"Atxurkada eta pinua, ezarria siku, artian 36 kuartilo ardan barruna eben. Hori bai, 4 ogiri laguntzeko."

Ez dakigu pinu gorriak noiz arte iraun zuen, baina larizio pinuak gaur arte iraun du, itsas pinu artean, isilik, honen protagonismo barik. Emilio Guineak, botanikoa bera, 1948an argitaratutako liburuan, "Vizcaya y su paisaje vegetal", Lekeitioko orrian, irlako landarediaz ari da. Azalerarik handiena itsas pinuak hartzen duela dio, beste pinu motarik aipatu barik. Itsas pinua eta kito!

Ba goaz aurrera. 1906an beste mila pinu landatzea erabaki zuten Lekeitioko udal agintariek. 1907an kexu ziren pinuek aurrerabiderik ez zeukatelakoan. 1908an, Mario Adan de Yarzak 2.600 pinu-landara oparitu zizkion herriari, eta, Udalbatzak eskertu egin zion.

Ordukoan, Pedro Badiola, Santiago Idoeta, Jose Pagai eta Simon Bildosola aritu ziren pinu landaketan. Bataz beste, hamabina pezeta jaso zuten 4 jornalen truke. Irlarako garraioaren ardura Guillermo Jauregiren zen, 10 pezetaren ordainean.

1913ko abuztuan sutea izan zen irlan, eta, kalteen berririk jaso ez arren, badakigu Mario Adan de Yarzarengana jo zutela aholku eske, pinu landaketak zirela eta.

1914ko martxoan, pinu beldarrarena aipatzen da egin beharreko garbiketen artean. Baita 500 pinu landatzea ere.

LUA L. 57/58/59, 1908-3-21

Villa de Lequeitio	
Recepcion de jornales empleados en la Isla de	
Plantas pinos	Pez. Ch
Pedro Badiola	14 10
P. Idoeta	12 25
Santiago Idoeta	
P. Idoeta	
P. Idoeta	12 10
Jose Pagai	
P. Idoeta	
P. Idoeta	12 10
Simon Bildosola	
P. Idoeta	
P. Idoeta	10
Guillermo Jauregui	
P. Idoeta	
P. Idoeta	
Total 24 460, 26 N	
Lequeitio a 21 Marzo 1908	
E. Encarnado	
P. Idoeta	
Ramundo de Acuramagaitien	

Argazkia: Iñaki Gezuraga Ozkorta

1915ean, Zuhaitz Eguna zela eta (Espainiako Gobernuak dekretu bidez behartzen zuen hori egitera), orduko udal idazkariaren txosten batean jasota dago Garraitzen 3.000 pinu zeudela, eta, Zuhaitz Egun hartan, urtarriaren 31n hain zuzen, ondorengook ere: 40 ezkitik gora, sasiarkazi eta platanondo asko, baita ia 1.000 Corteko itsas pinu landatu zirela herrian. Hortxe aipatzen da lehen aldiz itsas pinua, Cortekoa.

Txosten berean agertzen da Mario Adan de Yartzak milaka zuhaitz landara eman ziola Lekeitioko herriari urteetan, baita egun hartarako ere, gehienak pinuak.

1920ko abuztuan zendu zen Mario Adan de Yarza. Ez ohiko udalbatzarrean goraiatu egin zuten.

Urte guztiotan eta aurrerantzean ere, irlako belar eta ote mozketak direla, lehorreak edo haizeteak direla, sarri aipatzen dira pinuak. Birlandaketaren bat egitearena baina, 1921ean bakarrik, eta, ez dakigu zertan gelditu zen.

1937an, *“Estadística de árboles maderables del municipio de Lequeitio”* txostenak, udal jabe-goko 1.800 pinu, 30 urtetakoak, aipatzen ditu. Sasoi horretan, Marioren loba Mariano Adan de Yarza zen Lekeitioko alkate. Hau ere basogintzan izen handikoa, Frantzia, Suitza eta Babieran basogintza ikasketak egina eta *“La Repoblación Forestal en el País Vasco” (1913)* hitzaldi eta liburuxka entzutetsuaren egilea, alor horretan zebiltzanentzat ezinbesteko eskuliburua.

Harrezkero ez zen zenbakitan ipini irlako pinurik.

Eta islako akerrak berbetan baleki, beste kontu askoren berri jakiteko aukera izango genuke. Hauxe da baina, nik orain arte agiritegietan bildu dudan informazioa. Gustura hartuko nuke gai honen inguruko beste edozein gertaeraren berri. Ekarpinak egiteko gonbitea luzatu egin dizuet.

